

گامی بہ سوی نہج البلاغہ

تفسیر موضوعی نہج البلاغہ

گردآوری و تألیف:

حمید رضا محمدی

انتشارات آذینہ گل مهر

سرشناسه	: محمدی، حمیدرضا، ۱۳۵۴ -
عنوان قراردادی	: نهج البلاغه. فارسی. برگزیده. شرح
عنوان و نام پدیدآور	: گامی به سوی نهج البلاغه: تفسیر موضوعی نهج البلاغه/گردآوری و تألیف حمیدرضا محمدی.
مشخصات نشر	: تهران: آذینه گل مهر، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۷ ص.
شابک	: ۵۰۰۰۰ ریال 978-964-8609-60-8
یادداشت	: کتابنامه
عنوان دیگر	: تفسیر موضوعی نهج البلاغه
موضوع	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - - نقد و تفسیر
شناسه افزوده	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - - برگزیده
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۰ : ۲۸۷/۴۳۳/۰۴۳۸/۰۴۳۸
رده‌بندی دیوپی	: ۲۹۷/۹۵۱۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۵۹۷۶۸۱

انتشارات آذینه گل مهر

نشانی: تهران، خ انقلاب، رویروی دانشگاه، پلاک ۱۲۰۲، تلفن: ۰۹۱۲۳۳۶۷۰۹۴

عنوان: گامی به سوی نهج البلاغه

مؤلف: حمیدرضا محمدی

نوب چاپ: اول، ۱۳۹۰

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: سیمین

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۶۰۹-۶۰-۸

قیمت: ۶۲۰۰ تومان

فهرست مطالب

مقدمه: ۹

فصل اول: نهج البلاغه ۱۱

- خلاصه‌ای از زندگی سید رضی ۱۲
- فضایل سید رضی ۱۳
- روایای شیخ مفید ۱۳
- چهارده تن از استادان سید رضی ۱۴
- نه تن شاگردان سید رضی ۱۴
- کتاب‌های سید رضی ۱۵
- هدف تألیف نهج البلاغه ۱۵
- باب‌بندی نهج البلاغه ۱۷
- تکرار در نهج البلاغه ۱۷
- کمیت نهج البلاغه ۱۸
- شان و منزلت نهج البلاغه در بیانات اندیشمندان و سخنوران ۲۰

فصل دوم: خداشناسی (خدا در نهج البلاغه) ۲۵

- ۱- اهمیت خداشناسی: ۲۶
- ۲- آیا واقعا خداوند را می‌توان شناخت؟ ۲۷
- ۳- راههای خداشناسی کدام است؟ ۲۸
- ۴- عجز انسان از شناخت حقیقت ذات و صفات خداوندی ۳۳
- ۵- بررسی موانع و آسیب‌ها در خداشناسی ۳۴
- ۶- پیامدها و نتایج خداشناسی برای انسان ۳۵
- پدیدآورنده هستی ۳۶
- شناخت آفریدگار ۳۷
- صفات خدا ۳۷
- وصف پروردگار در آفرینش موجودات گوناگون ۳۹
- چگونگی آفرینش آسمان ها ۳۹

فصل سوم: حکومت و سیاست در نهج البلاغه ۴۱

- معنای حکومت ۴۲
- ضرورت حکومت ۴۴
- توضیح مختصری از خطبه: ۴۵
- مبانی و ویژگی‌های حکومت اسلامی از نگاه حضرت علی (ع): ۴۶
- ۱ - استواری حکومت اسلامی بر پایه کتاب و سنت: ۴۶
- ۲- اجرای رافت و عطف در حق رعیت و دوری و پرهیز از خشونت: ۴۷
- ۳- برقراری برابری و مساوات ۴۷
- ۴و ۵- اجرای حدود بر آشنا و غریب، و حکم به کتاب خدا در هر حال، و تقسیم عادلانه بیت‌المال بین سیاه و سفید ۴۷

- ۴۹- تضمین آزادیهای (فردی، اجتماعی، سیاسی، شغلی و...) ۴۹
- ۷- ایجاد توازن در امور مادی و معنوی ۴۹
- ۸- فقرزدایی و تلاش برای عمران و آبادانی و شکوفایی اقتصاد و کشاورزی ۵۰
- منشأ حکومت ۵۰
- حکومت حق است یا تکلیف و وظیفه؟ ۵۱
- حکومت هدف است یا وسیله؟ ۵۱
- حاکم و رعیت ۵۲
- خصوصیات و ویژگی‌های حاکمان و زمامداران ۵۵
- عوامل سقوط و انحطاط حکومتها از دیدگاه نهج البلاغه: ۵۹
- چند عامل مهم در انحراف و سقوط مردم کوفه و امت اسلامی در کلمات علی (ع): ۵۹

فصل چهارم: دنیا در نهج البلاغه ۶۵

- واژه دنیا ۶۵
- عوامل بازداشتن از دنیا با توجه به سخنان حضرت در نهج البلاغه: ۶۸
- شناخت و ویژگی‌های دنیا در نهج البلاغه ۷۷
- ماهیت دنیا ۸۲
- فرق امور دنیا و آخرت ۸۵
- محصول دنیا و آخرت ۸۵
- ارزش دنیا در چشم علی (ع) ۸۵
- دنیا خانه موقت: ۸۶
- سرزنش دنیا ۸۷
- دنیا سرای راستی است ۸۷
- آثار دنیاپرستی ۸۷
- فرق دنیا آزموده با فریفته به دنیا ۸۸
- دنیا مقدمه آخرت است ۸۸
- برخورد پارسایان با دنیا ۸۸
- فرق طلب دنیا با طلب آخرت ۸۹
- معرفی دنیا ۸۹
- ویژگی دنیا ۸۹
- شیوه درست استفاده از دنیا ۸۹
- اوصاف افراد دنیاپرست ۹۰
- توصیه‌هایی در رابطه با برخورد با دنیا: ۹۰
- نکوهش دنیای حرام ۹۳

فصل پنجم: مرگ و زندگی در نهج البلاغه ۹۷

- مرگ ۹۸
- تفاوت خواب و مرگ ۱۰۲
- علت ترس از مرگ چیست؟ ۱۰۲
- و اما مرگ در نهج البلاغه ۱۰۴

فصل ششم: عدالت در نهج البلاغه.....	۱۱۱
عملی شدن عدالت اجتماعی در هر جامعه.....	۱۱۱
تعریف عدالت در لغت و در اصطلاح.....	۱۱۳
ارکان عدالت.....	۱۱۴
وظایف حاکمان برای برپائی عدالت در جوامع بشری.....	۱۱۴

فصل هفتم: منتخبی از خطبه‌ها و نامه‌ها..... ۱۱۷

۱- خطبه اول نهج البلاغه.....	۱۱۷
عجز انسان از شناخت ذات خدا:.....	۱۱۸
دین و شناخت خدا:.....	۱۱۸
خلق العالم.....	۱۱۹
آفرینش جهان:.....	۱۲۰
اول - راههای خداشناسی.....	۱۲۰
دوم- شگفتی خلقت فرشتگان:.....	۱۲۱
سوم- شگفتی آفرینش آدم (ع) و ویژگیهای انسان کامل.....	۱۲۲
چهارم- آدم (ع) و داستان بهشت:.....	۱۲۳
پنجم: فلسفه بعثت پیامبران (نبوت عامه).....	۱۲۴
مبعث النبی.....	۱۲۵
فلسفه بعثت پیامبر خاتم (ص):.....	۱۲۵
القرآن والاحکام الشرعیة.....	۱۲۶
ویژگیهای قرآن و احکام اسلام.....	۱۲۶
و منها فی ذکر الحج.....	۱۲۶
فلسفه و رهاورد حج:.....	۱۲۷
۲- خطبه سوم - شقشقیه.....	۱۲۷
الف) غصب خلافت و علل شکیبایی امام (ع):.....	۱۲۸
ب) بازی ابابکر با خلافت:.....	۱۲۸
ج) شورا عمر و خلافت عثمان:.....	۱۲۹
د) شکوه از خلافت عثمان:.....	۱۳۰
ه) بیعت عمومی مردم با امیرالمومنین (ع):.....	۱۳۰
و) مسؤولیتهای اجتماعی:.....	۱۳۱
۳- خطبه نهم - خطبه اشباح.....	۱۳۲
الف) خداشناسی:.....	۱۳۳
ب) وصف پروردگار:.....	۱۳۷
ج) چگونگی آفرینش آسمانها:.....	۱۳۸
د) اقسام فرشتگان:.....	۱۴۱
ذ) داستان زندگی آغازین آدم (ع) و اعزام پیامبران (ص):.....	۱۴۴
ر) داستان زندگی آغازین آدم (ع) و اعزام پیامبران (ص):.....	۱۴۵
ز) تعریف علم خداوند:.....	۱۴۶
ح) نیایش امیرالمومنین (ع):.....	۱۴۸
۴- خطبه ۱۶۴-آفرینش طاووس.....	۱۴۸

۱۴۹	شگفتی آفرینش انواع پرندگان.....
۱۵۰	شگفتیهای آفرینش طاووس.....
۱۵۱	روانشناسی حیوانی طاووس:.....
۱۵۲	شگفتی آفرینش جانداران کوچک:.....
۱۵۳	وصف ویژگیهای بهشت:.....
۱۵۴	۵- خطبه ۱۸۴- به همام درباره اوصاف پرهیزکاران.....
۱۵۴	خطبه ۱۸۴- به همام درباره پرهیزکاران.....
۱۵۵	سیمای پرهیزکاران:.....
۱۵۷	نشانه‌های پرهیزکاران:.....
۱۵۹	۶- خطبه ۲۱۲- تلاوت الهیکم التکاتیر.....
۱۵۹	هشدار از غفلت زدگی‌ها:.....
۱۶۱	شرح حالات رفتگان:.....
۱۶۲	عبرت از گذشتگان:.....
۱۶۳	نامه ۳۱- به حضرت مجتبی (ع).....
۱۶۴	انسان و حوادث روزگار.....
۱۶۵	مراحل خودسازی.....
۱۶۶	اخلاق اجتماعی:.....
۱۶۷	شتاب در تربیت فرزند:.....
۱۷۰	ضرورت توجه به معنویات:.....
۱۷۱	ضرورت آخرت گرایی:.....
۱۷۲	معیارهای روابط اجتماعی:.....
۱۷۳	تلاش در جمع‌آوری زاد و توشه:.....
۱۷۴	شرایط اجابت دعا:.....
۱۷۵	ضرورت یاد مرگ:.....
۱۷۷	وصایای شستی.....
۱۸۰	ارزشهای اخلاقی:.....
۱۸۲	نامه ۵۳- به مالک‌اشتر نخعی.....
۱۸۴	اخلاق رهبری (روش برخورد با مردم).....
۱۸۷	ضرورت رازداری:.....
۱۹۰	شناخت اقشار گوناگون اجتماعی:.....
۱۹۹	اخلاق اختصاصی.....
۲۰۱	اخلاق رهبری با خویشاوندان:.....
۲۰۲	روش برخورد با دشمن:.....
۲۰۳	هشدارها:.....
۲۰۷	کتابنامه.....

مقدمه:

نهج البلاغه عنوان کتابی است که در فرهنگ اسلامی مانند آفتاب نیمروز می درخشد و همچون صدفی مشحون به گوهرهایی از حکمت‌های عالی است. این عنوان را شریف رضی بر منتخبی از خطبه‌ها، مواعظ‌نامه‌ها و عهدنامه‌ها و کلمات قصار حضرت علی (ع) انتخاب کرد.

معنی کلمه نهج البلاغه

راه روشن بلاغت، گردآورنده آن در خصوص این گنجینه گرانقدر چنین اظهار داشته است. پس از تمام شدن چنین دیدم که نامش را نهج البلاغه بگذارم زیرا این کتاب درهای بلاغت و سخنوری را به روی بیننده خود می‌گشاید و خواسته‌هایش را به او نزدیک می‌سازد. هم دانشمند و هم دانشجو را بدان نیاز است و هم مطلوب سخنور و پارسا در آن وجود دارد. نهج البلاغه شاهکاری است که تنها در یک زمینه شکوفائی ندارد، بلکه در زمینه‌های گوناگون چنین است در میان آثار بشری کتابهائی را هر چند انگشت شمار می‌توان یافت، که در یک زمینه شاهکارند در فلسفه، عرفان و انسان‌شناسی سیاست اخلاق حکومت و دیگر مباحث اما ویژگی‌های نهج البلاغه این است که در برگیرنده مباحث گوناگون و متنوع آن هم در اوج فصاحت و بلاغت است.

حمیدرضا محمدی

۹۰/۸/۲۷

حقوق فردی در نهج البلاغه

محور و اساس مناسبات و روابط انسانی به حقوق شناسی و پایبندی به حقوق قرار می‌گیرد و همه چیز تابع حقوق گردد. حضرت علی (ع) در نخستین خطبه‌ای که پس از تصدی حکومت ابداد فرمودند: همانا خدای متعال کتابی را بر ما نازل فرمودند و در آن نیک و بد آشکار نموده پس راه خیر را بگیرید تا رستگار و هدایت شوید و از راه شر برگردید و به راه راست روید.

حرمت‌ها:

حرمت مسلمان را از دیگر حرمت‌ها برتر نهاده و حقوق مسلمانان با اخلاص و یگانه‌پرستی پیوند داده پس مسلمان کسی است که مسلمان از دست و زبان او آزاری نبیند. جز آنکه برای حق بود و گرنه مسلمانی را نیست جز در آنچه واجب شود.

www.ketab.ir